SONETY SAMOTÁŘE

BORNÉ VYDÁNÍ
BÁSNICKÝCH SPISŮ
JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

SONETY SAMOTÁŘE

BÁSNĚ

JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

(1880—1885)

V PRAZE

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO KNIHTISKARNA

1885

Knihtiskárna J. Otty v Praze.

PROLOG.

Je v duši kout, kde vždy je trochu vláhy,
byť sebe těžší pouť životem byla,
tam vždycky zpívá nota z mládí milá,
nechť trn a hloží roste podle dráhy.

A blažen, jemuž myšlénky a snahy
ta božská vláha manou porosila,
a blažší, kdo v boj, když mu chybí síla,
se rozpomene na ten asyl záhy.

Tam básník najde sebe v světa víru;
co otřelo se o duši mu, všecko
tam spadne jako bělmo v blahém tichu.

Tam věčných květů dýchá vůni v míru
a zpívá byť i plakal jako děcko,
jež v slzách tvář má, v očích záblesk smíchu.

I

SONETY HEROICKÉ

Paní Marii Konopnické

Hovor dvou andělů.

První:

Zříš zemi dole? V mračen leží hloubi,
jak slza chví se v jitra zlaté zoři;
co kolem hvězd, ty drahokamy hoří
a perlí deštěm řízu boha vroubí.

Bez lesku ona, schladlá matně snoubí
v tu hymnu vesmíru, kde stále tvoří
duch bez konce, šum lesů a jek moří,
dech květů svých a zpěv růžových loubí.

Co bude z ní? Co z člověka? Ten v žití
se plouží po ní v bolestech a pláči,
až s ní se někdy nazpět v slunce zřítí . . .

Druhý:

On pravdu našel přec. Jsa země stráži
já zřel, že miluje; to k blahu stačí:
ta chvilka naši prázdnou věčnost zváží.

První člověk.

Jej často duše ve svém snění vídá:
kmet obrovský, stín jeho tmavý halí
vchod ráje, trpké jeho slzy valí
se do vrásek, jež ryly trud a bída.

Sám pláči svému pláčem odpovídá:
»Že nerozšláp' jsem život, prášek malý!
teď v obra vzrost' už a v trest neustálý
můj fantom příšerný svět starý hlídá.

Já jediný moh' jedním vzmachem ruky
zde učiniti konec žití všemu
a ušetřiti lidstvu příští muky!« —

Proč nesmírný mne soucit jímá k němu?
Co dí, jeť pravdou! Ale v slzách zraky
lkám: Otče, jak ty byl bych dál žil taky!

Babel.

Až v mračna stavba Nimrodova čněla,
i říkali: Bůh na své nebem pouti
by unaven zde mohl spočinouti,
ji obrů paže k hvězdám vystavěla.

Na štítu věží četa kněží bděla
a v krbech vonné hořelo tam proutí,
stůl nemoh' číše, mísy obsáhnouti
a koberců nach dívčí nahá těla.

A kněží čekali a hvězdy táhly
a větry řvaly — klidná nebes výše,
bůh stále nešel, žízní kněží práhli.

A nejstarší děl: Teď již přijde stěží!
A snědli mísy a vypili číše —
a dívky svrhli před svítáním s věží.

Dejanira.

»Kdo pronikne hloub tvojí ničemnosti,
ó ženo! hnus a vztek se ve mně budí;
tys mohla k netvora se tulit hrudi
a zhrdnout polobohem! Moje kosti

Mráz probíhá! — Co síla, co mé ctnosti?
Ó jak jsou bozi ve své slávě chudí!
Zpět v prach a bláto, nebo Olymp nudí,
za zvěří šla jsi v svojí šílenosti!«

Tak zuřil, jeho duše jak noc tmavá. —
V tom sluje u vchodu se kmitl stín,
zveď skráň — tam stála v lesku svojí krásy.

A její tvář tak drze vyzývavá,
a nahé prsy — a již strh' ji v klín
a v pláči líbal tvář jí, šíj a vlasy.

Herma.

Na kraji háje blíže řeky bděla;
sem chodila se Chloe koupat v stínu.
Kdys vystoupila nahá na mýtinu,
v tom dvojí paž se po ní otevřela.

A čeho bála se a co přec chtěla,
již stalo se na mechu hebkém klínu;
a slunce klesalo již do rubínů,
šla kol, své štěstí Hermě pověděla.

Teď přešly věky, starý kámen puká;
je otlučen, své prvé tvary ztratil,
ba udělali z něho boží muka!

A přece západ kdykoli ho zlatil,
vždy, ohlas plesů starých, v něm to znělo,
jak pod polibky mladé dívčí tělo.

Smrť Orfeova.

Dav šílených žen thyrsy místo zbraně
jej ubil uštvaného, a pak s těla
šat sedrala mu divá smečka smělá
a v tygrů plen jej vrhla. Kolem stráně

Se tměly jeho krví. V houští laně
se chvěly děsem, hrůzou oněměla
druž ptačí, skála, která k nebi čněla,
se třásla vraštíc hněvem chmurné skráně.

Smrť hrozná to a přece velkolepá!
Žil nadšením a toto gigantické
jej schvátilo a jak bůh padl velký.

To lepší přec. Nás uštve závist slepá,
pak o to, co v nás velké jest a lidské,
i nad hrobem se rozum brousí mělký.

Ananké.

My nevíme a balvan ten se valí,
jak Sisyfovi pod nohy se řítí,
my kolem skrání a kol číší kvítí
si vineme, on temně duní z dáli.

I bozi blednou, v mlčení se halí,
a balvan letí a co v pádu chytí,
to zdrtí všecko. Nechme flétny zníti,
nach růží vína lesk nám nepokalí.

My věříme, že všecko lidské štěstí
je v hrudi naší. Oči vyjasněte,
číš zvedněte, jež vínem překypěla!

Ať valí se! My zřeli lidstvo kvésti,
a v náručí, než zhltila nás Lethe,
nám oživnuly divy Praxitela.

Berenike.

Na nebi nová hvězda plane v jasu
a zlatým chvostem v hlubinách se ztrácí;
zní trouby, kotle, velký král se vrací,
u číše velký jako ve zápasu.

Ztich' kvasu hluk a vyšli na terasu;
jen stráží kroky zněly ve paláci.
A krále tužby, jako z jihu ptáci
snět starou, její hledají zas krásu.

Strh' závoj s čela jí a strnul žasem
a ona v bázni stála před ním s rděním.
»Což nezříš vlas můj v hloubi nebes pláti?

Já koupila tvé vítězství svým vlasem!«
On: »Chtěl bych raděj poražen zde státi
a skrývat pád svůj jeho rozvlněním.«

Gladiator.

Na mezi věků dvou on vzpřímen stojí,
v tvář smrti hledí s pohrdou a němý,
s tou silou tura, kterou urval zemi,
jsa hotov skončit v malicherném boji.

On pouze velký jest. Ve vidin roji
mře křesťan víry nesen perutěmi;
on patří v nic a opuštěný všemi
jen s gracií se k umírání strojí.

V té chvíli klidu, nežli do areny
on vstoupí, dospěl k nejvyššímu snadno.
Již kráčí směle v síly svojí vděku.

Teď vidí, v žití jak jest málo ceny,
a neví, barbar, jak vyčerpal na dno
ves moudrost minulých i příštích věků.

Bianca.

Kdys Cosmo Medici v žen jásající
se bavil tlupě. Lidu spousta stála
před palácem a moři rovna řvala.
»Co chtějí?« — Pane, zdráhám se to říci!

»Mluv!« — Chtějí vidět Bianku tanečnici;
vše jala její krása neskonalá,
lid skoro zuří, stráž je doma malá;
co počíti zde? — S mramorovou lící,

V níž úsměv hrál, se ku Cosmovi sklonil
papežský legat. — »Nuže ať se stane!«
A dále smích zněl, dále pohár zvonil.

A lidu místo Bianky, v téže chvíli,
co pod polibky Cosmy růži plane,
na balkon kostlivce ven vystrčili.

Ballada-sonet.

Snil Achmet, Fatima ku jeho loži
že přišla jako vždycky s číší vína,
leč smích jí náhle na rtu uhasíná
a ňadro chví se, kam svou hlavu složí.

Snil, její lokty jsou dnes ostré hloží
a doušek vína pálí; těžká, líná
je hlava, údy mdlé strach divý spíná,
i umřel; jde před soudný stolec boží.

V tom vzbudil se. Fatima před ním stojí
a vína číš mu podává jak denně;
i váhá Achmet chvíli v těžkém boji.

Však Fatu neujdeš, si v mysl vštípil
co malý hoch — ač zřel, jak třásla ženě
se bledá ruka — usmál se a vypil.

---

*

Romance-sonet.

Se sličnou Iseult Tristam jel. Kol moře
jak démantový štít do dálky plálo,
v rej delfinů sta zlatých jisker hrálo,
v milenců srdcích táhla růžná zoře.

Děl Tristam: »Kéž tak bez trudu a hoře
by věčné jaro, drahá, nám se smálo!«
A sotva řek' to, zázrakem se stalo:
Loď pevně stála dálném ve prostoře.

Tam Tristam Iseult věčně obejímá,
a Iseult smavá stejnou krásou září,
a moře zpívá, plá a tiše dřímá.

Co dál se stalo s nimi, kronikáři
si vymyslili. Oba tam kdes v moři
se věčnou láskou zpíjí v blaha zoři.

Hrob Merlinův.

Spí kdesi v hvozdě, kde se stále stmívá,
pod dubem tam, kde podleh' dívky čáru,
kde zmizel zvolna tělem v stromu tvaru;
již dlouhá jeho brada s mechem splývá.

Však v život přírody se stále dívá:
na zrosený luh, na řek modrou páru,
pod kůrou srdce v čilém kloktá varu
a v koruně pták — jeho duše — zpívá.

Když hvozdy rozhlaholí píseň plesná,
rýk honby, myslivců a chrtů roje,
tu kývá snětí, probouzí se ze sna.

Když milující však mech pod ním hebký
si zvolí k lásky hrám za hnízdo svoje,
zří s úsměvem jak otec do kolébky.

Arabský motiv.

Od nepřátel byl Sachar poraněný,
na lůžku ležel, zimničný žár v ráně;
kdys obrátil se k lože levé straně
a slyšel z venku hovor svojí ženy.

»Co zkusím s ním, jen pláč a kvil a steny;
by pošel již!« — i odvrátil se maně.
»Kéž uzdraví jej věčná milost páně!«
hlas matčin z pravé slyšel roztoužený.

Pak bylo ticho. Sachar v dumy ztrácel
se myšlenkou: co slyšel nyní právě,
víc pálilo než rána v jeho hlavě.

Strh' obvazek s ní, než však vykrvácel,
na plátno stanu napsal krví svojí:
»Jsem zcela, matko, zdráv dle vůle tvojí!«

B ů h.

I já jsem poznal boha. Cestující
k nám přišli kejkliři, tož muž a žena;
od prsu vzala děcko unavena
a někam stranou položila spící.

Pak stoupla k dveřím rovna mučenici,
muž proti ní — ó těžká žití cena! —
nůž za nožem lít' z dlaně mu, jak pěna
v jich dešti stála ona s bledou lící.

A nože fičely kol ňader, hlavy,
kol boků, každý letěl jistě k cíli,
muž házel, žena stála bez únavy.

Moh' každý smrtí být neb poraněním.
I trnul jsem, kdo ženě té dal síly
a mezitím kdo bděl nad děcka sněním.

II

MALOVANÁ OKNA

Slečně Marii Kalašové

Introitus.

Ční ku obloze strmá basilika,
sen středověku z vln všednosti vzneslý
ku hvězdám; v oknech slunce svity kreslí,
hrou barev pestrých tlumeno v šer vniká.

Tu Michal arcivraha prachem smýká,
tam usmívá se boží dítě z jeslí,
sbor svatých s podivnými v ústech hesly
se v květů věnci s pekelníky stýká.

A na podlaze pestrá světla hrají. —
Ó básníku, tvé srdce je tím chrámem,
co vniká tam, dřív projde barev směsí.

Tak zatopeny v nachu, lesku plají
tvé sny, kterým je pouze život rámem,
a zkájí ve tvém nitru řvoucí běsy!

Rozmary světla.

Za oltář plným proudem padlo světlo.
Jak šeré stěny v moře zlata stápí!
Mnich v okně zašklebil se pod svou kápí
a ďasu v tváři cos jak něha zkvětlo.

Tak světlo obou úlohu jich spletlo.
Jak s gloriolou svatí táhnou chlapi
u cesty křížové, pod draka tlapy
z apokalypsy tisíc růží sletlo.

V nach taje každá na asketech vráska,
po nahých prsech Maří Magdaleny
svit proudí, vidíš jak se pozvedají.

A v lebce, již má v ruce, zasazeny
jak démanty dva bájné lesky plají,
v šer chrámu křičí: Láska! Láska! Láska!

Svit měsíce.

Šer jako příkrov gothický dóm halil,
jak víko rakve loď chrámovou tisknul,
v tom luny oval hlavním oknem blysknul,
jak v lilii by měsíc stříbra nalil.

Svit ostrý v barev soumraku se zkalil,
na růžích oken zlatou záři trysknul,
na aureolách světců ohněm výsknul
a mořem opálovým v chrám se valil.

Ó světlo bledé, magické a chvějné!
To není sláva boha vítězící,
to přítmí dumné jest a čarodějné;

to odlesk věčného jest slitování,
vždyť na náhrobcích mají slzu v líci
ti bohatýři v mramor vytesaní!

Prapory.

Za oltářem jich visí řada dlouhá,
jsou rozstříleny, skoro samé cáry;
a chví se, slunce jak zablesknou žáry,
jak zlatý prut mnohá tyč holá čouhá.

K nim kadidla se zvedá modrá prouha
nad aureoly, berly, nad tiary,
a jako měsíc, který stoupá z páry,
k nim hostie se vznáší, žal a touha,

pláč, modlitby a hymen hlahol slavný;
dřív zvyklé hromu děl ve bitev vřavě,
se varhan slavným hromům navykají,

jež jako vodopád zní neunavný.
I zdá se praporům v té zářné slávě,
že vřavou války opět povívají.

Znaky.

Na jiném okně českých pánů znaky,
tu ostrev, lekno, břevno a tam růže,
tu z helmy roste v zbroji postať muže,
tam labuť vidíš a tam rudé raky.

Skrz heraldické arabesky, draky,
zrak světla pohru lehce stíhat může,
tříšť barev pestrou a lesk tygří kůže
jak hází na zdi slunce dělíc mraky.

Však nesvítí-li v okno malované,
v těch erbů středu jeden vždycky hoří
a jako slunce nad ostatní plane:

Erb kalicha, jak druhdy otci v hoři
jej zvedali, pln krve Tvé, ó Pane!
Tak v srdce plá nám nesmrtelnou zoří!

Allegorie.

Na jiném poli v červánkovém svitě
Hřích plachý skrčen civí potmě kdesi,
Smrt kouli na noze má, ta jej děsí,
za ním se šine, kam on hne se hbitě.

A nad tím výše slunném na pažitě,
kde ptáci letí, v dálce šumí lesy,
ve odkvetlých již pampelišek směsi
se směje v plenách rozhalené dítě.

Jak ručičkama v pampelišky třepe,
sta hvězdných vloček lítá v modrém vzduchu
a pod ním Smrt se svíjí s Hříchem v boji.

A nad tím v mraku jakés božstvi slepé
dlaň otevřenou nastavuje k uchu
a pod tím nápis: »Vše je marnost!« stojí.

Soud.

Na jiném okně soud je malovaný,
jak ve vidění Danta žil a Snorra,
ve středu údolí se vznáší hora
a na vrcholu Bůh dlí rozhněvaný.

A s meči andělů sbor s každé strany
těl klubko vrhá v tmu, již blesky orá.
Šer v chrámu byl — teď oknem bleskla Zora
a strže pekla byly zlatem stlány.

Bůh v mracích usmíval se. Kolem tahů
mu hrálo to jak otce soucit sladký,
a růže kvetly po té hory svahu.

A v zlatém prachu, jenž se v světle kmital,
se zdálo zatracenci šli v ráj zpátky,
ba Satan sám v tmě paprsku se chytal!

Poledne.

Zní vodopádem hlasný hlahol zvonů,
chrám otevřen pln jasu je a světla,
vše okna v barev bachanalu zkvetla,
jdou v závod tony barev, zvuky tonů.

Lid tlačí se ven na náměstí v shonu.
Chrám skoro prázdný, slunce záře vmetla
na každý oltář požár, svatým spletla
na hlavy věnec z jisker millionů!

Pojď, duše, teprv teď se modlit budem,
ty dcero pohanských a zašlých světů,
ty včelo vonných na Hymettu hlohů.

Víc nezbude nám v tom poznání chudém,
jen stále výš, jen k rozmachu a vzletu,
snad přece dojdem k neznámému Bohu!

Reflexe.

Ty zvyklá hymnám Sapfy, Bacchylida,
čím tobě svět zde mystický a cizí,
čím tobě Madon hvězdotkané řízy,
strom poznání, jejž vina a trest hlídá?

Slyš, v chóru zpěv — a jiný s ním se střídá!
Smrť v lánu světa velkou žeň svou sklízí,
jsme děti viny, pádu, zla a hlízy,
my řeknem život — prach nám odpovídá!

Ó Taygetu vy srázné, skalné tesy,
ó žití rozkypělé po vesmíru,
čím vám ta řada bledých mučedníků?

Ó laury, růže, závody a plesy,
kdy člověk v sebe ještě choval víru,
jak nepět vám zpěv jásotu a díků?!

*

Postranní okno.

Ku balvanu si sedli eremiti
a ruce, oči vzhůru k Pánu vzpjali,
by nasytil je, a v tom mezi skály
se havran snáší, jenž je denně sytí.

Chléb ve zobáku s oblohy se řítí,
i vzali jej, a vespol požehnali,
a lámali a dávali a brali,
a modlitbou se vděk jim v srdci nítí.

My rovněž, eremiti idealu,
prosíme o chléb v strádání a žalu,
bušíme darmo v srdcí tvrdou skálu.

Však čím víc k nebi šlehá duši plamen,
čím svět chcem tisknout v rozpětí svých ramen,
tím v úděl tvrdší dostáváme kámen.

Te deum . . .

Tě Boha chválí vesmír beze hrází,
vzduch, země, oheň, voda, azur, ptáci,
když vzniká záře hvězd i když se ztrácí,
tvor, který lítá, běhá a se plazí.

A z lidských srdcí jako z puklé vásy,
a z lidských mozků vzňatých v stálé práci
jde hymna chvály, která utrmácí
zpěv andělský, tak ve sázku s ním vchází.

I myšlenka jež tobě rouhat zdá se,
zas velebí tě, nebo ve svém vzdoru
zas tvojí silou svrchovanou plane;

Jak obstát v díle tvého zářném jase?
V ně duch se dívá skrze tíseň sporů
jak měsíc v chrám skrz okno malované.

Sarkofagy.

Jak bohů sochy skácené zde leží
řad českých králů, oko v prázdno zírá,
meč pádný ruka křečovitě svírá,
lvi kamenní u nohou sen jim střeží.

A světla paprsk přes tvář když jim běží,
tu mramor chví se jako spící lýra,
jim gloriola kolem hlav se sbírá,
jak s měsíce když samé stříbro sněží.

A venku zaznívají kladiv rány,
ruch těžkých vozů, klopot denní práce,
tam povždy jako druhdy lid je v potu.

A v hluku tom ti mrtví spějí sladce,
co svěží silou, láskou ku životu
věk nový svoje otevírá brány.

Felix culpa.

A s Evou Adam na jiném byl poli,
strom poznání pln plodů mezi nimi,
had šupinami třásl blysknavými
ve trávě svinut jako ve svévoli.

Leč košatého stromu na vrcholi
již holubice chvěla křídly svými,
co symbol vykoupení, a skrz dýmy
jas prarodičům tkal již aureoly.

A stranou klečel svatý biskup jeden,
»O felix culpa« z úst mu nápis běžel,
hrál malý králík v trávě vedle něho.

A na všem pocit spokojení ležel:
Za malý hřích tam velký měli eden,
had králíka — a biskup chleba z všeho.

Okno nad oltářem.

Skrz oval jeho, který hoří zlatem,
se nejdřív slunce první paprsk dívá,
v rej barvám druhých oken čile kývá,
v ně červánek svým rudým šlehne šatem.

A měsíc bledým svojím majestatem
a záře hvězd v něm plná odpočívá,
že řekl bys, tam jistě Bůh se skrývá,
jej halit kadidlo výš stoupá s chvatem.

Níž hroty, kříže, vížky, arabesky
hlavního oltáře se v prales kupí,
bez postav ono, jednobarvé, ryzí

Ve chrámu přítmí vrhá samé blesky:
Tak pravdě bližší jest duch, po níž úpí,
až v samém světla veletoku zmizí.

Alleluja!

Hřmí varhany a klenbou se to valí,
kaskady zvuků bouřném ve hlaholu,
a svatí v oknech, zdá se, pějí spolu,
a je to hymnus velký, neskonalý.

Jak moře chytlo by se mezi skály,
to hučí, tryská, k stropu letí, dolů,
jak nebylo by smrti, bídy, bolu
a světy by se v lásce objímaly!

Na okně malovaném Martin dává
půl pláště žebrákovi, světla hoří,
kadidla dýmem stoupá k nebi víra.

Však žebrák živý venku neustává
se chvěti zimou, ženě na nádvoří
u prsou bledé dítě hlady zmírá.

Tradidit mundum disputationi eorum.

Na jiném okně v oblouk rozepjatém
sta mudrců nad atlanty a globy,
ti měří kružidly, cos v knihách robí
a disput vedou nad lebkou a hnátem.

A vedle nahý muž, jenž tesá dlátem
a skálu čnící k nebi marně drobí,
pak známé dítě, symbol lidské mdloby,
přelévá miskou moře s marným chvatem.

Ó těžká pravdo! Co tu shon a trudy?
Co práce, pot, co domněnky a bludy?
Líp hoch má, jenž se za motýlem honí.

Teď otevřel kdos dvéře — lépe jesti
zřít v hnízdech ptačích, že je vskutku štěstí,
že kvetou jabloně a bez že voní.

Hra barev.

Jen teprve když světla příval tryská
za okna úzká, pestře malovaná,
ve barvách zahoří jich druhá strana
a leskem na protější stranu blýská.

Tu rozházená perel celá miska
do pole amethystů, světlem psána
tu celá báseň, šeď v ní zadumána
se modlí, modř tu zpívá, purpur výská!

Šer poutá rovněž srdce básníkovo,
jak na oknech, v něm zázraků svět dřímá.
Jak modlících se rty zní chorem: Světlo!

To světlo láska je, to přízně slovo,
to zóra účasti a už to hřímá,
bacchanal barev vzplálo to a zkvětlo!

III

BÁSNÍK A UMĚNÍ

J. V. Sládkovi

Suum cuique.

Mám pěkný sonet. Duše lesních ptáků
v něm hlučně jásá; jest jak plná miska
zářivých perel, hledíš-li naň z blízka,
a z dálky jest jak bílá hvězda v mraku.

V něm duše milujících bez rozpaku
se líbají, druh druhu ruku stiská,
v něm Faun na flétnu bukolickou píská
a Echo vzdychá, tajnou něhu v zraku.

Mám císaři jej dát za pohár zlatý?
Či papeži snad za hřeb Krista svatý?
Či dívce za květ, jejž má na ňadrech?

Ty lehké trety jsou přec těžké jarmo!
Již vím, dám sonet básníkovi darmo,
ten rozumět mu bude nejlíp z všech.

Cíl umění.

Kdys pravil jsem, že cílem samo sobě
jest umění, dnes nemohu s tím zpátky;
leč vedlejšími vytočím se vrátky
a za pravdu dám sobě jako tobě.

Když stačí sobě, avšak v téže době
když na skráň parnou vábí vánek sladký,
na reky muže a na lvice matky
v boj za svobodu mění ve porobě:

Tu dostává pak gloriolu svatou,
z Mus Olympu se v archanděla mění,
jenž okovy a kruhy drtí patou:

Když ku své kráse ještě lidkost snoubí
a slzy stírá, v skutek zvrátí snění:
hvězd liliemi sám Bůh skráň mu vroubí.

Pokračování.

A ještě o umění slovo malé:
Když poesie vrchovatou číši
jsi lidstvu nalil a ve ňader skrýši
zdroj citů tvrdé vykouzlil jsi skále:

Když člověk byl jsi v radosti a žale,
kdo smí ti zazlít, když zasedneš v tíši
a nasloucháš, jak ze sna květy dýši
i hovoru hvězd na jich pouti stálé;

Jak mnich, jenž květy lotosů a fijal
tkal zlatem do missalu inicial,
když myšlenku svou smáčíš v nach a duhu;

Jak čínskou vásu purpurem a tuší
a směsí brouků, motýlů a kruhů
když zdobíš ji a vdechneš přec tam duši?

Co dobrá báseň?

Co dobrá báseň? — List na krásy stromu,
jenž zelení se nesmrtelnou směje;
ji zřídka vichr času dolů schvěje,
vždy skví se v dějin idylle i hromu.

Kdo zoufalý na skalném žití lomu
zabloudí pod strom v tísni beznaděje,
chlad ovane ho, v srdci pták mu pěje,
mír schvátí ho, jak šel by z pouště domů.

Nuž trhejme si z duše tyto listy,
nechť mnohý sežloutne, však přece mnohý
v své kráse zbude neskalen a čistý.

Byť všecky zvadly i vzdor naší snaze
a spadly dolů na poutníků nohy:
přec lehčej půjde se jím na tom sráze.

První sochař.

Rád viděl bych jej, vztýčen nad propastí
jak pod sebe se díval v chaos, hmotu,
jak v plné síle bez vrásek a potu
vzpřáh' mocnou ruku moři nad oblastí.

Jak pojal celek nespokojen částí,
a světy z bezdna volal ku životu,
hvězd legiony jako ptačí notu
jak v soulad rovnal a se nedal másti

Ó sochaři, ó věštci, myslitelé!
Jak daleko jsme všichni od pravzoru
té první síly, první vůle smělé!

Jsme v poutech času, vězni ve prostoru,
a nejlepší, co v nás ctí věky celé,
je tříšť jen rozpraskaných meteorů!

---

*

Než začal jsem překládat »Ráj«.

Za člunem tvým, ó mistře, dvojí říši
jsem prošel již a ruka má se chvěje,
tvé mystické a velké epopeje
když poslední zpěv českým slovem píši.

Z tmy pekla, až kde sladké větry dýší
zemského ráje, prutem čaroděje
mne vedla láska k tobě; v hvězdné reje
zda síla křídel stačí v sféry vyšší?

Jak v Beatrice tvojí úsměv sladký
a v Světlo, před nímž cherub sílu ztrácí,
smím zřítelnici pohroužiti stinnou?

Jak druhdy Anděl opásal tě třtinou,
já láskou k všem se opáši v té práci
a myšlenkou, že jdu v svůj domov zpátky.

Hnízdo.

Nad tunelem, jenž v černé zeje skále,
jímž ve dne v noci s rachotem vlak letí,
nad černou římsou v loktech sporých snětí
se chytlo jako zázrak hnízdo malé.

Vlak denně hřímá cestou svojí dále,
sloup dýmu, jisker jemu ve zápětí,
leč nad tunelem slyším ptáče pěti,
v mrak dýmu zpívá sladkou píseň stále.

Tak, básníku, nad ňadry doby naší,
jež chví se klopotem a shonem, bouří,
si hnízdo myšlenek stvoř a snů zlatých;

Hvizd strojů, kladiv ruch tě nezaplaší,
dál zpívej krásy zvěst jak ptáče v kouři
nad temnem srdcí, všednosti snem spjatých.

Siesta.

Jsi žitím unaven anebo prací?
Máš potu plnou skráň, šat plný prachu?
Či zoufáš snad, že nezaplane v nachu
lem obzoru, jenž kolem v tmy se ztrácí?

Což naděje tvé více jsou než ptáci?
Sta odletlo jich v bouře prvním vzmachu,
však jiných sta již v hloubi tvého strachu
se s novou písní v strom tvé duše vrací.

Tvá siesta buď k nové práci brána,
však nebuď delší než stín o polední,
než po slavíku kohout začne z rána.

Buď kratší, než se vystřídají stráže,
buď stužka jen, jež květy v celek váže,
jak Petr třešni — ty ji rychle zvedni!

Rým.

Rým verši připínáš jak sličné ženě
šperk safirový, v němž se nebe zhlíží,
jej hravě připínáš a bez obtíží,
by v pestrých barvách zahrál v každé změně.

K tvým nohám on si lehne neprodleně,
jak poslušný chrt svoje nohy skříží
před kastelankou, která zlatou mříží
se dívá v lesy, k modrým horám denně.

Tu cítíš, že jen pravdu básník pravil,
jenž děl, že rým je všecko, beze břehu
bys bez něho se mořem širým plavil.

S ním ale cítiš svěžest, vůni, něhu,
zpěv dívek, hudby vír a křik a šprýmy,
rej fandanga pod stromy ztemnělými.

Po přečtení knihy »Na prahu ráje«.

Rým pojit k rýmu — Ne, to všecko není!
Myšlenku brousit v diamantu hrany,
až opálem to blýskne na vše strany,
jas v duši, v oko lejíc oslnění:

Dech růží, úsměv dívčí, děcka snění,
vše, čím jsou bludných hvězd paprsky tkány,
čím labutě na vodě kolébány,
je v písni tvé. — Však svěží rozhorlení,

Jež divně šlehne, jako když se blýská,
hněv mezi slzami ve oku kalném,
jak tuhá pěst, kdy do křemene tříská:

Ten záchvěv síly, jež zní tvojím steskem,
toť tón, jímž vítězem jsi v boji palném
a plesem všech v tom dlouhém postu českém.

P r š í !

Hleď, prší! — Den je šedý, nebes clonu
jen déšť protkává jako tenké nitě
a kapka v bláto splývá okamžitě,
jen okapy zní v jednotvárném tónu.

V den taký nejvíc v upomínkách tonu
na minulost, jež roztáhla své sítě,
a píseň má jest bosonohé dítě,
jež chytá motýle snů v rychlém shonu.

Sem staré víno, ale verše nové!
Verš nejlepší je věno smrtelníků;
toť nektar, mana, rosa, nechť svět bláto.

Bez veršů, věř, by nestál život za to,
a s nimi nerozeznáš purpurové
své víno od nachových dívčích rtíků.

Uspokojení.

Když Petrarca neb Camoens znělky psali
a Shakespeare i náš Kollar, v celé moře
se rozvlnil jich ples a jejich hoře
v sfer hudbu rostlo, čím v své písni lkali.

My velkých duchů epigoni malí,
jimž věčné světlo kmitá mdle a spoře,
když hora nechce k nám, musíme k hoře,
však stojí za to, bysme v pouť se dali.

Když jiní zlatou vylámali rudu,
snad mnohé zrnko najdem, hvězdou malou
jež svítilo by v žití trud a nudu.

Klín drahokamy když ne vrchovatý,
my aspoň tou se spokojíme chválou,
že na sandalech blýská nám prach zlatý.

Slečné Klementině Kalašové.

Když gladiator vstoupil do areny,
kde za krásnou smrt musil dát své žití,
co byl mu jásot davu a co kvítí,
co úsměv caesara tak vykoupený?

Leč soudruh v boji k němu nakloněný
když s pohledem, v němž soucit plá a svítí,
mu tiše děl: Ty můžeš slavně mříti,
v tom uznání měl nesmrtelné ceny.

Být uznán davem, los je k závidění,
leč uměním být pochopen, to cílem
je svrchovaným umělcova snění.

Zde mžikem získá vše, co žitím ztrácí,
a šťastný skloněn nad svým vlastním dílem
se k svému zdroji, v domov vlastní, vrací.

IV

EROTICKÉ BUBLINY

Své ženě

Tarantella.

Básník.

Vlas ti lítá kolem čela,
slunce tobě hoří v oku,
stužka v letu, noha v skoku,
v jedné vlně útvar těla;

Motýl, ptáče, blesk a střela
letíš a jen rhytmem boků
řídíš kvapnou tance sloku
maenada jak zdivočelá!

Děvče:

Ach mne tarantella píchla,
v chvíli té jsem divě vzdychla,
v rej se dala okamžitě.
Stále, dále v kole hbitě,
bez naděje, že bych stichla!

Básník:

Ne, to byla láska, dítě!

Ó milujme!

Ó milujme! Dnes, zítra, v noci, ve dne,
ve svadlém listí, na lučině svěží,
ať zlatem vlas plá, ať naň stáří sněží,
ať blahem hoří tvář, ať hořem bledne.

Je láska růže, blažen, kdo ji zvedne,
je motýl, šťastný je, kdo za ním běží,
je číše, kterou vyprázdníš jen stěží,
je zdroj, jenž v propasti plá nedohledné.

Nechť růže trny má, nechť motýl zmizí,
nechť číše stále plná jed má na dně,
nechť zdroj tě mukou Tantalovou láká:

Ten zdroj slast skytá nejvyšší a ryzí,
a číší, růží opojíš se snadně
a motýl vláká do hvězd, za oblaka!

Včely-sonety.

V mé staré hlavě bzučí sonety —
včel v úlu roj. — Co dělat? — Pustím jej?
Tvůj vyhlídly si smavý obličej
a věší se ti zářné na rety.

Že posud nemám rozum? — Klevety!
Jak zadržet jich skotačivý rej,
vždyť pouhý rozmar, starý čaroděj,
je posud pánem mým jak před lety.

V tvém srdci znělky místa hledají,
což neznáš báj, že v ňadrech Madonny
se slední včela skryla potají?

Ó nediv se, že k tobě spěchají;
věř, cestou v tvoje květné záhony
svá žahadla vždy doma nechají.

Skloň hlavu!

Skloň hlavu níž, by zářný úběl šije
se mihnul snivým leskem liliovým,
já v ouško růžové ti něco povím,
co nevysloví žádná poesie.

Nech, ať můj ret se v tvoje vlásky skryje
a rozčeří je každým dechem novým,
jak padá elf v pel zlatý do lilije,
tam polibek sleť křídlem motýlovým!

Ten motýl polibků mých na tvé pleti
pel nechá, záplavu to purpurovou —
ó nesplaš mi jej, kdo ví, kam si sedne?

Víš, motýle je těžko zadržeti,
ten v každé chvíli květinu chce novou,
a tělo tvé jich prales, kam zrak hledne.

Sotto voce.

d'altro non calme.
Dante. Purg. VIII. 12.

Rád spěchám denně z hlučných ulic vřavy,
kde tichý domov s družinou snů čeká,
ve starých knihách motýlem duch těká,
než v myšlenky květ klesne plápolavý.

Kde všecko smíří jeden pohled smavý
dvou sladkých očí, z kterých míru řeka
mne stápí v hloubku něhy, kde mne leká
jen hodin ruch, jež spějí kol mé hlavy.

Jak v zámek zakletý po dlouhé pouti
bych šťastně dojel — nechám bouři douti,
bít v okna sníh a vichrů lkání vzrůstat;

A myslím: To jsou bouře dne a vření,
zášť, urážky a tíha práce denní;
teď doma jsem — ty musí venku zůstat.

*

Víš si rady?

Věř, nožka malá pod tvým černým šatem,
jež prohlédala punčoškou svou bílou,
tak duši moji divnou jala silou
a smysly moje zmátla divým chvatem,

Že ani hloubkou očí, vlasů zlatem,
ni řeči tvojí sladkou hudbou milou
jsem lapen nebyl v síť tvé krásy čilou,
ni postavy tvé luzným majestatem.

Co nového je, ptáš se, v písni této?
Již Puškin stěžoval si na nožku,
jí vrhnul v oběť žití svého léto.

A Musset rád měl sněžnou punčošku,
když pěkně utažena. Víš si rady?
Jsouť básníci již stejní vždy a všady.

Láska v jeseni.

Zas v hustém listí tmavý hrozen kyne,
žár léta v jeho zrna skryl se celý.
Ó kdož jste milovati zapomněli,
ó pojďte, dokud čas je, v loubí stinné!

Ku lásky hodům jeseň tóny jiné
a barvy jiné má, ztich' bzukot včely
ve plném úlu, ptáci oněměli;
snad proto těsněj šíj se k šíji vine.

Máj v lásce nesmělý byl hošík mladý,
a léto příliš divé nahým klínem
jen lákalo, však neskojilo vášně.

Leč jeseň koketně své skrývá vnady,
co prohýříš jí v loktech prostopášně,
vše naučí tě zapomnít — svým vínem.

Večer.

Zas konečně jsem dočkal se té chvíle,
kdy mohu sníti hlavu u tvé hlavy
a večerní se dívat do záplavy,
zřít, modrem jak se nítí hvězdy bílé.

A zase ptát se: Jsem-li bližším cíle?
A jsem-li v skutku, je-li cíl ten pravý?
V mé hlavě tmí se, stínů davy, davy
se hrnou ze dna duše zasmušilé.

A skoro chvím se. Náhle však mi lékem
jest pohled v zrak tvůj, ten mne pochyb zhostí,
o dno mé duše rosou klidu zvoní:

»Ať lásky mé květ v srdci tobě voní
svým věčně svěžím, nekonečným vděkem,
on poesii tvé jest povinností.«

Tiché blesky.

My seděli jsme řeky na pobřeží;
pod tmavým nebem černé stromy stály
bez hnutí, smutkem sotva oddýchaly
a mraky dral se bílý měsíc stěží.

U nohou ostré stíny domů, věží
se chvěly v řeky vlnách, které spaly,
jen tance světlošek ve křoví hrály,
že řek' bys, kdos tam se svítilnou běží.

A na obzoru v nebe hloubi ztmělé
blesk za bleskem se míhal slavně, tiše,
jich odlesk zřel jsem ve tvém oku vlahém.

Přes prsty mé tvé slzy tekly vřelé.
Ó slzy, blesky z jediné jdou číše,
ty věští krásný čas — ty tekou blahem!

V zátiší.

Tak vedle tebe sedět hodin řadu
a pozorovat tichou tvoji práci,
a vědět, chvíle že jsou rajští ptáci,
již nesou štěstí na svých pírkách vzadu:

To blaho nesmírné, jež nejvýš kladu.
Má duše modly všech svých tužeb kácí
a v tobě zakotvena v mír se vrací,
je tichá jako lesy při západu.

A časem stihnout šedý safír oka,
jak s tichou něhou tkne se mojí hlavy,
jak ptačí křídlo vodní pláně spící;

A přec ti patřit duše do hluboka
a vědět, že, co tají šer ten smavý,
je láska velká, tichá, vítězící!

V stylu Petrarky.

Kdy vyzpívám svou velkou lásku k tobě?
Rci, duše, kdy se země z květin vydá?
Na nebi hvězd se věčná hlídka střídá
a mrtví láskou chvějí se i v hrobě.

Jen dobro sijí tvoje ruce obě
a krása věčná každý sen tvůj hlídá,
a duch-li duchu v souhlas odpovídá,
pak s žádnou písní nepostačím sobě.

Neb dobro chci jen a jen krásu hledám,
tož musím, an zřím obé v tobě žíti,
vždy lásku zpívat, již mé srdce skrývá.

A proto rád u tvojich nohou sedám,
bych z očí tvých moh' vznět a sílu píti
k té věčné písni, jež se nevyzpívá.

Filosofie lásky.

Teď když tvá hlava polibky již syta
s mých šťastných ňader klesá v unavení,
teď v nejsmělejších tužeb vyplnění
ty mníš, že slza na dně číše skryta;

Že ono blaho, vteřina jež skytá,
přec nevyváží léta tuch a snění!
Snad pravdu máš, vždy v čárném ozáření
co minulo jak slunce mroucí kmitá.

Leč netruď se; kéž krásnější jen stále
se minulost zdá tobě, jakou básní
ti bude život potom! S myslí vděčnou

Ty v smrti teprv poznáš dokonale,
jak šťastni žili jsme, a ten cit zjasní
ti úzký hrob i věčnosť nekonečnou.

Flirtation.

Buď požehnána ta vějířem rána,
mně milejší než slovo lásky smělé,
než studu růže na tvém bílém čele,
než chvějící se dlaň mi v pozdrav dána.

Toť čárný klíč, jímž lásky tvojí brána
se hračkou otvírá v své kráse celé;
jí z duše mojí beznaději ztmělé
rozkoše aureola vylíbána.

Když všetečného vějířem jsi klepla,
to duši něžný kyn byl o krok zpátky,
by takým kouzlem náhle neoslepla.

Však zatím děl ten vějířem zvuk sladký:
To přec tě nezastraší, hloupé děcko,
zkus ještě jednou a je tvým již všecko!

Věčnost lásky.

Když smrti zmar, jenž hranicí jest všemu,
se netkne ducha, kterému z hvězd blýská
vstříc nové žití, ó tu jistě stýská
se v říši hvězd po zdejším žití jemu.

Tam prostoru v tvář patří nesmírnému,
z hvězd myriad kde život věčný tryská,
ó jaký div, že ducha touha stiská
zpět dolů k tělu v hrobě zemdlenému.

Tak Hero s Leandrem zas znova žili
v Romea něze a v Julie plání.
V nás zbytky lásek z dávných věků klíčí.

A polibky, v nichž oni vyměnili
své duše v nesmrtelném objímání,
jsou naše! Věčností duch po nich křičí!

Jarní lásky.

Co lásky bloudí z jara v stínech lesů!
Jak málo však se dočká vyplnění
svých snů a tuch! Část větší v podjeseni
zas opadá jak lehké zvonky vřesu.

Co polibků a objetí a plesů,
co hlasných přísah, sladkých zamlčení,
a v tůň vše spadá, kde se Lethe pění,
a v srdcích poušť, o štěstí ani hlesu.

Co dělá příroda jen s těmi žáry,
jenž stromy živí, z nichž plod nelze trhat,
zda v jiné zas je spotřebuje tvary?

Či bez trestu jí dovoleno jesti
v své choutce tisíc okamžiků zmrhat,
z nichž člověku by jeden stačil k štěstí?

Věčné žití.

Když vše se kácí v noc a zapomnění,
jak lásku, o níž, věčna že jest, díme,
si pro věčnost, ó drahá, pojistíme?
Bez vonì dél i ptačí trvá pění.

Stisk ruky, objetí a políbení,
noc, v které hlava vedle hlavy dříme,
zda tímto ke dnu moře dostoupíme,
jímž láska naše jest, jíž břehů není?

Ó nyní chápu často v nocích tmavých,
kdy jizbou jen tvé šíje úběl svítí,
tvé náhlé mlčení, tvůj smutek náhlý.

A ve objetích něhy plápolavých
tvé slzy, rosa v květ mých tužeb zprahlý,
jsou sestry hvězd a křičí: Věčné žití!

V

SONETY IDYLLICKÉ

Janu Liekovi

Čtyři věky lidstva v lese.

Kryt koží medvědí v střed skalných tesů
spěl člověk pravěku po divém honu,
ve vichrů kvílení a sněti stonu
noc bouřnou trávil v úzkosti a děsu.

Čas minul. Nymfy spěly stínem lesů,
Pan zvedal zvědav hustých sněti clonu
a stromy chvěly se pod deštěm tonů
a mech se třás' pod dívčí nohou v plesu.

A přešly věky. Tu eremit tajil
se v skalnou sluj a v tísni starých stromů
šat andělů zřel plát a ráj si bájil.

Teď starý hajný — celá poesie! —
zří kouřem dýmky, když jde z lesa domů,
jak slunce žnečkám zlatí nahé šíje.

Štědrovečerní motiv.

Klid v ulicích, již krámy uzavřeli,
jen v jednom náhodou tam ještě svítí;
blíž přikročíš, tam rakví řad se třpytí
a vniká ostře v ulice šer stmělý.

Sám k domovu jdu, chodec osamělý,
kol skladu rakví kmeta vidím jíti,
tvář jeho praví, jak je hořké žití,
na zdraném šatu vlas jeho se bělí.

Kol řady oken plají v světel moři,
kol stromku tam se dětí zástup kupí,
svých přání každý teď se dívá ke dnu.

Co as ten žebrák, jenž dnes hladem úpí,
si přeje na ulici ve svém hoři?
Zde snadno hádat — tam tu rakev jednu.

Legenda-sonet.

Dí legenda: Pán Ježíš do nebes
když vstoupil, všickni ptáci za ním chtěli,
tu svatý Jan děl, strpení by měli,
že on je s sebou vezme v rajský ples.

I čekali, a křoví, luh i les,
vše kraje zvučným jásotem jich zněly,
leč brzy ptáci v smutku oněměli,
neb chytrák Jan se bez nich v nebe vznes'.

Co svatý řek', to věřili jak děti,
a rychle v závod spěli vykřičeti
své perly zpěvné v ráje předtuše.

Nám rovněž v dráze žití božství slepé
na štěstí naděj hází do duše,
a nám než ptákům nevede se lépe.

---

*

Pastel.

Kontury dívčí mladé hlavinky
na knihy okraj kreslím roztržitě —
půl děvče to a zpola ještě dítě,
dle důlku v bradě šotek malinký.

Fuxie drobné, rudé plamínky
jí s kloboučku na čilku hrají hbitě,
zrak modrý v květ se dívá roztržitě
skrz žlutých vlásků světlé pramínky.

Teď nevím věru, zdali v skutku žila,
či fantasie má ji vykouzlila
ve líném snění v dýmu cigarety?

Teď hošíka k ní — cítím, bez jak voní,
hrají si v drápky a nad nimi kloní
své slunečnice plápolavé květy.

Dcera pouště.

Jde pouští, písek žlutý hoří zlatem,
svit slunce rozlit spí jí v obličeji,
jak písek zahnědlé jest hrdlo její,
prs klenutý se dere těsným šatem.

Plá amulet na čele stužkou spjatém
a korály a penízky se chvějí
na skráni jí, svým zvukem provázejí
krok, pouště bodláčím jenž spěje s chvatem.

Poušť v dálku pne se, vzduch se třese žárem,
jde rychle, krev jí v žilách buší varem,
zrak její blesky a krok její vlna.

Poušť kolem, nad ní obzor bezoblačný...
Kdo vrhne se as na ta ňadra plná,
ký emir pouště či který lev lačný?

Starý muzikant.

Kol jeho okna často krok můj spěje,
v něm zamihne se šedá jeho hlava,
nad klavír uklání se a takt dává,
pták zpívá v kleci, překřičet ho chtěje.

Den po dni jde to podle obyčeje,
dnes tmavá hlava před ním, zítra plavá,
tvář jeho stará, hladká vždy a smavá,
všem poklad svojí zkušenosti přeje.

Do, re, mi, fa, tak ve proměnách stálých
to jizbou zní, co se zdí usmívají
se staří mistři z rámů načernalých.

Však v neděli je sám, ten den mu bájí;
tu vnoří se, a nic jej nevyruší,
v tůň božské hudby, jež jest lékem duší.

Pikantní klepy.

Na lavičku, kam první stíny padly,
si sedla, knihu záminkou jen vzala,
a sotva v trávu klesla nožka malá,
stál za ní již jsa opřen o zábradlí.

A plesem roztál obličej mu svadlý,
řeč, kapka za kapkou, se z úst mu drala
jak vzácný likér, při čemž v srdci vzňala
se žárů síla, které dávno schladly.

A ona naslouchala rozpačitě
jak žena lačně, s podivem jak dítě;
jen vějíř byl jich zpovědnice stěnou.

Půl satyr, seladon půl krásou slepý,
on očekával s duší rozechvěnou,
až vějířem ho klepne za vše klepy.

Popeleční středa.

I.

Vír tance, hudby jásot, maškar davy,
vše letí ještě hlavou jeho, v které
se začíná mu tmíti, do únavy
jej skolébaly různé dojmy steré.

Teď otevřel zrak, matné jitro šeré,
den nevlídný a šedě popelavý,
s ním nuda, nechuť, proud hořkosti dere
se v srdce, jež se vzpomínkami baví.

Co květů rozšlapáno po parketách,
co srdcí rozdupáno a co lásky
zmrháno v kusých a frivolních větách!

Teď táhnou před ním zase... Samé vrásky,
kde smích byl — maska sšinula se na zem,
i sklonil hlavu a se zachvěl mrazem.

II.

V tom život celý. Veselá ta nota
se brzy v děsnou zvrátí dissonanci,
o berlách plíží se, co letlo v tanci,
a z parket se to divně v bláto motá.

Ta Columbinu a ten Pierrota
zde hraje, sladkou lásky vrká stanci,
však jeden pohled vážný do života,
smrt hnátem takt již dává ku romanci.

Ach, jak ten vítr v holých stromech hvízdá,
jak těžké, olověné visí mraky,
ty skvrny v snětích — to jsou prázdná hnízda.

A Pierrot si protřel kalné zraky,
tisk' ruce v kapsy — ty jak hlava prázdna.
Zda stojí život za tu roli blázna?

Divadelní sfinx.

Na sedadle svém každý večer sedí,
vlas havraní je diademem hlavy,
tvář jako sfinx, zrak velký, plápolavý,
a rovněž jak sfinx nemá odpovědi.

A denně lhostejně kol sebe hledí,
ať prázdné divadlo, ať v něm vrou davy,
se prohlížením rukaviček baví,
ku sousedkám svým ani slova nedí.

Bouř smíchu rozléhá se celým sálem,
jen ona klidná, bez pohnutí sama.
Snad za neznámým těká idealem?

Jde přes jeviště velké děsné drama,
vše chvěje se — leč ona jako vždycky
své bonbony dál žvýká apathicky.

Ztracená stezka.

Od hlavní cesty lákala mne v luka
a byla vlhčí, kluzčí v každém kroku,
jen husté sítí stálo po mém boku
a slyšel jsem, jak blatuchy květ puká.

Jak tajná, cizí vedla by mne ruka,
dál šel jsem, žába, zlatý proužek v oku,
vstříc mihla se a tryskla v prudkém skoku,
kde chřástala, slyš! píseň jednozvuká!

A vše tak ospalé a vše tak líné,
vrb kmeny shnilé ku bahnu se kloní,
zvuk, jak tu vzniká, unavený hyne.

Zde tichem příroda tvář sobě cloní
a slouchá, čas jak tiše nad ní plyne,
jak mrtvých dechem planý balšám voní.

Mír.

Gridando pace, pace, pace!
Petrarca.

Mír bezdný jako hluboká a valná
jsou horská jezera, jak azur smavý,
a jakým oddýchá klín lesů tmavý,
jejž bleskem vrytý mají čela skalná;

Mír, jehož dna nestihne tucha žalná
ni naděj křídlem, jež se nezastaví;
mír, který zkonejší vše bouře hlavy.
a z něhož padá rosa v ňadra palná;

Mír taký žádám od vás, horské svahy,
i noci od tebe, z řas svého roucha
jež pouštíš hvězdy jako ptáky zlaté;

Mír plný rosy, ticha, snů a vláhy,
v němž srdce vlastní tluk svůj neposlouchá
a s dechem všehomíra dech svůj mate.

Měsíc po bouři.

Kdo, přírodo, rozrývá tvoje boky,
nového žití aby vrh' tam símě?
Jak Herkul neseš klidně svoje břímě,
vždy pučí stromy a vždy vrou tvé toky.

Hrom duní z dálky jak vzdálené kroky...
bůh neznámý snad přepad' tě, když v zimě
jsi spala, zlekána teď zvedáš týmě,
na tvářích růží nach máš přehluboký.

Tak snil jsem. Jarní bouře přešla právě
a černé stromy mokré deštěm zřely
v azurné nebe. Kdes pták hlučně zpíval.

A na západě rudé ve záplavě
stud země mřel a velký měsíc skvělý
na ňadrech země v slzách tvář svou skrýval.

Matutina.

V střed louky sedlo jitro usmívavé
a lehce rozčeřilo řasy trávy.
Plá východ, jakby vlasy ženské hlavy
se kmitaly v safírů tůni tmavé.

Jak průsvitné jsou břízy zlatohlavé!
Jak dubů obrysy ve vzduchu tmavy!
Jak východ hoří, pln nachové slávy!
Dav bílých holubů vstříc slunci plave!

Již tady jest! Zřím, clonou ranní páry
jak dívku — zoru — porazilo na zem.
Ó sílo objetí! ó lásky žáry!

Hle, celý svět již dobylo si rázem;
po květech, trávě tisíc perel září,
to slzy zory země na polštáři.

Hory při měsíci.

Po noci té má duše dlouho práhla!
Ční hory, hlavy mlhou postříbřené,
na šijích hvězdy, v nebe, jež se klene
jak safírů tůň valná, neobsáhlá.

A v stínech pruhy opálové znáhla
se mihnou, tratí — tam se ručej žene,
leč zdá se, jak přes luhy operlené
by duchů změť své dlouhé řízy táhla.

Teď vyšel měsíc, stříbra celá plesa
do strání vdech', démanty protkal zřídlem
a v chorál zbouřil spící harfy lesa.

Já patřil na tě, zatopenou leskem,
v tvé duši spící anděl pohnul křídlem,
snad po svém ráji on se zachvěl steskem.

Léto.

Z kterého bezdna všecky hvězdy váží
noc červencová? Co jich kolem plane
a v modrý kalich šera co jich skane
jak světlošek, jež vánek s růží sráží!

Noc přišla sotva a skráň chladem vlaží,
již růže jitra zorou vylíbané
den zvěstují, a slunce, jež v nich vstane,
se potká s lunou nebes na zápraží.

Květ práhne v slunci, plod se nalivá
a zlatá zrnka mihají se v písku,
ba cítíš, kterak oněměli ptáci.

Jen za mříži, kde park se setmívá,
páv křičí a v rej plesný vodotrysku,
jak též by práhli, zří kamenní draci.

Sonet v červenci.

Jdu obilím. Jak tiše v slunci zraje!
jdu, s každým klasem cítím, jak to pálí,
kol rozhlížím se, zda as nezakalí
se azurného moře dálné kraje.

Jdu, naslouchám a ve klasech to hraje
a zpívá, zvoní z blízka teď a z dáli,
jak na špičky by stoupal klásek malý
blíž slunci chtéje být, jež dnes tak plaje.

Již svadla chrpa, tmavý koukol svadnul
a kalich svlačce zavřen s meze spadnul,
jen klasy v slunce zří; snad vědí, třeba

Že toho žáru, aby bylo chleba.
I cítím, zem co trpí, když je matkou,
jak prosa chleba můž být také sladkou.

Růže v listopadu.

Na vlhké trávě, těžce porosené,
kde kupilo se listí větrem sváté
v nach žíhané a tmavě rezovaté,
šperk slední podjeseně zamyšlené,

Jsem růži viděl, poupě otevřené,
do svadlých listů těsné vazby jaté
se smálo a sny všecky jara zlaté
s ním vzbouzely se v duši roztoužené.

Ó poupě, jak jsi dojemné a svěží!
tím krasší, že smrt na všem kolem leží,
čím více listí s holých snětí sněží!

Z tvé koruny se taká vůně zvedá,
že duch v ní vůni všech tvých sester hledá
a na zimu to ani myslit nedá!

Letní noci.

Květ lípy v zlatých vločkách zvolna padá
do otevřené knihy; vůně snivá
do textu básně novou báseň spřádá
a dvojí rhytmus tichou nocí splývá.

Zrak těká dál přes zachmuřená lada
a měsíc, zlaté oko, v kraj se dívá;
duch vzlétá, klesá, hledá, touží, bádá,
hned září plesem, hned se dumou stmívá;

A nejlépe v té nádheře zde cítí,
že ze všech božství nyní taj zbyl světu.
Jak táhne vzduchem šeré jeho křídlo!

On září hvězd je, on je vůní květů,
on jediné a bezedné je zřídlo,
kam duše schvácená dnem chodí píti.

*

VI

BÁSNÍK A SVĚT

J. V. Sládkovi

V noci.

Jak v noci bezdno kaskady hvězd mizí,
tvých, básníku, v dav hluchý písní roje
se hrnou beze stop; tvé sny a boje
jak listí jsou, jež urval vichr s břízy.

V svých dumách světu stáváš se již cizí,
a lidem příliš vysoko jsou zdroje
a skaliska, z nichž poesie tvoje
se vylévá co křišťál jasná, ryzí.

Však nebudeš lkát proto. Přešly časy,
kdy Chatterton mřel a kdy jako stíny
se vlékli světem vyznavači krásy.

Dnes dělníkem jsi dobře jako jiný,
stup s podstavce, dnes pouze mozek zdravý
a dělná ruka otvírá chrám slávy.

Svět nebude již ku básníkům jiný.

Svět nebude již ku básníkům jiný,
toť pán, jenž mnoho chce a málo dává,
toť hydra, které znova roste hlava,
toť soudce, skutečné jenž žádá činy.

A pravdu má, když smete jako třtiny
tu havěť, která bez povahy lhavá
své limonadě říká vroucí láva
a cetku frase mísí do své špiny.

To nepostačí srdce své mu nésti,
a proto již chtít na něm okázale
klid, čest a jmění, pohodlí a štěstí.

Jak velké kolo ve svém běhu dále
on cestou svou jde nezastaven smrtí,
a srdce jako křemen stejně zdrtí!

Útěcha epigonům.

Co zbývá nám? Vše vavříny jsou sžaty,
jen ku zívání jsou dnes epopeje,
o lásce veršům se i mládež směje
a drama blátem smýká svoje šaty.

Svět jinak nyní léčí svoje ztráty,
ten pije a ten skrblí a ten kleje,
a básník ztratil ten prut čaroděje,
jímž davy v sochy měnil v úžas jaty.

Kdo poslouchá, když pěješ? Sladká hříčka
jsou světu verše — však jich píseň tklivá,
ó věřme jí — tam lidstva mladost žije,

Tam triumfalně ono jaro zpívá,
jež ztratil svět, kde všecka poesie
se do dívčího skryla pantoflíčka.

Co na tom?

Co na tom, že tvůj skutek orlem letí
a uznání jak hlemýžď za ním leze,
co z duše tresklo, blesky dál se veze
a všecka sláva jest jen hračkou dětí.

Jen zamyšlen se nakloň ku poupěti,
sta bez uznání zlatem věnčí meze
a hvězdy jako lístky zimoleze
čas stejně svěje v nic a vše jak smetí.

Bys nemyslil a nepsal ty jak jiný,
svět horší nebyl by o zrnko prosa,
jež pták sezobne s klasu chvějné třtiny.

Buď k všemu bystrý, k slávě své jen líný,
neb její krůpěj, jež je tobě rosa,
je plna žluče, závisti a špíny.

Co má bába povídala.

Má bába — budiž lehounká jí země,
sbor andělíčků ať jí v nebi zpívá
a hraje, jak si přála, dokud živa,
když moje vlásky hladívala jemně —

O lese vyprávěla přetajemně,
kde podivná moc neznámá se skrývá,
jak vejdeš v jeho šero, jež se stmívá,
kdos poliček ti dá, až zní to temně.

Má dobrá bábo, často na tvou báji
teď vzpomínám, až přecházejí oči,
co bloudím v české poesie háji.

Neb kdokoli tam s novou knihou vkročí,
ne jedna rána, leč ze všech stran řítí
se na něho ran jako krupobití!

Časová píseň.

Časová píseň — Šíp to, na zdařbůh
jejž vymrštíš do sporné vřavy z luku,
byťs oko sebe lepší měl i ruku,
šíp netrefí, dav slepý je a hluch.

Časová píseň — to jest dobrý pluh,
jej zasadíš a vrazíš na opuku
a zlomíš jej ve všedním divém hluku,
když lidstvu líbí se svůj líbat kruh.

Byť básník vydech' dithyrambou smělou
svou velkou duši plamennou a celou,
když národ nechce — tu je všecko marné,

Tu líp je ptačí poslouchati trilky
neb počítati mušich křidel žilky
a psáti třeba — znělky jednotvárné.

Ještě časová píseň.

Jen někdy zázrakem vstříc básníku
že přijde s celým srdcem národ celý,
a myšlenku, nad kterou věky bděly,
že provede pak hravě, ve mžiku.

A proto dosti řečí, povyku;
ne básník buď, jak vy byste ho chtěli,
leč vy dřív buďte velký národ smělý
a k písni vnímavý a k podniku.

Pak padne každé zrno v dobrou půdu,
pak píseň každá tisíc vskřísí mečů,
pak časovým snad básníkem též budu.

Leč jinak vše to mlýn, kde práci žádá
a v zmatku běhá tisíc prázdných mlečů,
však spustit stavidla jim nenapadá.

Audiatur etiam altera pars.

Jeť básník nejvíc světu zodpovědný
za vše, co srdce cítí, ruka píše,
dech, kterým každá sloka jeho dýše,
toť světu on, ať šťastný již či bědný.

Smí sochař, malíř býti nedůsledný,
jen básník ne! Ta, z níž pít dává číše,
je duše jeho, a ta ve své pýše
by nesnesla plášť klamu neprůhledný.

Ne naději svou, bol, ne svoje štěstí,
v něm každý pouze jeho život vidí,
on vždycky lidstvu stojí na pranýři.

A proto snad je nejbídnějším z lidí,
však maják též, jenž v noci konec věstí,
kam nejvíc v letu tlukou netopýři.

Cicisbeo.

Nás zapřáh' život, v zákonitý sňatek
jsme vešli s ním a věrně každodenně
mu sloužíme, my odvykli již změně
a šťastni jsme, když neděle a svátek.

Však pozdě večer kdes u zadních vrátek
náš cicisbeo čeká neprodleně,
jak přítel domácí, jenž chodí k ženě,
se tiše vloudí, by neztropil zmatek.

A jako tento denně dětem nosí
kornouty bonbonů a cukrovinek
a s mužem v karty hrá — Ideal věčný

Dnes píseň pro nás má, jíž pějí kosi,
pak sonet plný zlatých upomínek,
vše strpí, jen když zůstat smí, je vděčný.

Pekelné víno.

Jeť sláva jako ono víno z pekla,
jež Mefisto dal z Auerbacha sklepu
pít chásce zpité z pekelného čepu
a jehož kapka vzplála, sotva stekla.

Jeť sláva včela, med dá a již sekla,
jeť jako zářná lilje v bahně klepů,
jeť jako perla ve špinavém střepu —
a přec by bez ní lidská duše lekla.

Nuž tedy pijme — přeteče-li kapka
a spálí nás, to neškodí, když slávou
zní ironie, blázna zvučná čapka.

Ať pálí! Svět jí nedá tolik přece!
než v slunci státi dlouho s holou hlavou,
je dvakrát lepší lázeň v chladné řece.

Na poslední stránku knihy „Z mého herbáře“.

— F. H —

Jak pěkně všecko tady srovnal v knížku,
co nasbíral po žití pestré nivě;
dle rodu určil vše a spravedlivě,
žel, vína svého malou dal nám číšku.

Jsa mudrcem nezapřel v sobě lišku,
ať v život čile, v minulost zří snivě,
ví, cokoliv nám dá, že vezmem chtivě,
ať růže skvost neb prostou pampelišku.

Teď slzu v oku, teď smích na tváři
a všecko, čím jen život vře a bují,
v tom jeho malém najdeš herbáři.

Však něco že přec chybí, pozoruji:
hloh s laurem — nač však toho tady třeba?
trn dá mu svět a laur mu nedá chleba.

Bedřichu Smetanovi.

(12. května 1884.)

Ruch zástupů a potlesk, slávy hřmění
jest pouhé nic nad vykonaným dílem,
kdy síly svoje měří duch svým cílem
a v stínech noci vítá záblesk denní.

Hrot záští, úsměchu a pohanění
jest ještě míň ve tvůrčím vzruchu čilém,
kdy v hrdosti a s neskloněným týlem
se žije za ideal, pro umění!

Tys poznal obé. Silou svého ducha
jsi dále šel a tam jsi tvořil světy,
kde jiným zívala směs pustá, hluchá;

A květy sypal's v šero lidských cest.
Co naše teď jsou na tvou rakev sety
v ty, které trháš v symfonii hvězd?

VII

NOVÉ MASKY A PROFILY

JULIU ZEYEROVI

*

Homer.

On chyběl bohům. Olymp nebyl celý
bez jeho písně. Orfeus byl zoře,
on ale slunce! Jak bezuzdné oře
své pustil verše na svět rozechvělý.

Co velký Achill, Odysseus smělý,
co směšný Thersites, co zem a moře,
co bitev ruch, co Andromachy hoře,
pád Troje, králů purpur zkrvavělý?

Proud epopeje v moře věků ztracen
bez konce hřmí a kdes by dozněl v hluši,
jak Olympických krátkodechá sláva.

Však slzou jeho reků celý zlacen!
Ta všem jim vdechla nesmrtelnou duši,
tou v každý věk zas mladý Homer vstává.

Hesiod.

Zřel velkou ženu státi ve svém snění;
ač silou obří klenul se bok její
skryt hnědých vlasů hustém ve ručeji,
přec tváře nesla známky unavení.

Plec sehnuta jak těžkou prací denní
a svaly strhány se trapně chvějí,
v zrak neznámých hvězd se jí svity lejí
jak soucit v porod věčný, věčné mření.

I cítil v srdci vzpláti velkou lásku
a soucit nesmírný ho schvátil jemně,
že byl by zlíbal každou její vrásku.

Zpěv skřivánka jak nad zoraným polem
jej zbudil — Kdo jsi? ptal se s těžkým bolem.
Zjev prchnul již. Hlas neznámý děl: Země!

Virgil.

Můj sladký Virgile, když mezi lesy
byls průvodce můj v krásných dobách mládí,
jak verš tvůj, který konejší a chladí,
zněl ohlasem skal zamyšlených tesy.

A kukačky žal v odpověď zněl kdesi
a padající ručej přes kapradí,
že řek' bys, Faun si v houští syrinx ladí,
či nymfy v sítí vedou hlučné plesy.

Ó sladké chvíle! Stromy jako sloupy
se táhly v šer a víc a více tměly.
Nach červánku se po nich v oheň třepí!

Tvé poesie velký dojem skvělý
mi nepokazí žádný pedant hloupý
se svými o tvé původnosti klepy!

Lucretius.

V něm nesmírné vře velké opojení,
v něm žití přebytek se k slovu hlásí,
v něm hvězdný prostor, okřídlené časy
se stýkají ve látky tvůrčím chvění.

V něm velká Venuše spí. V její snění
se dívá budoucí věk síly, krásy,
a život v stromy, skály, bahno, řasy
a v chaos vlívá její políbení.

On první zpíval velkou píseň hmoty
a nepřekonán dál ji zpívá posud,
jek moří, vichrů hlas to její noty!

A věky jdou jak písek přesýpací,
a bozi jdou jak stíny, bledne osud
a hmota zpět v své dědictví se vrací.

Tasso.

Ó starých pěvců naivnosti sladká,
čím bez tebe je píseň básníkova?
Lad naučený, zaprášená slova,
ty jediná jsi pravé slávy matka.

Co dnes nám děj, pohádky plná látka?
Kus feerie prázdné! Doba nová
jde lhostejně dál, mluva křišťálová
ji nepohne, ni zvučná slova hladká.

Můj Tasso! První obět vzdělanosti
byls mezi pěvci; tys nezšílil láskou,
však bojem o to, co je pravé, krásné.

A v posled z písně, která perly hostí,
jsi vyrval vše a spokojil se s maskou.
Tak velké slunce v pusté pláni hasne.

Shakespeare.

Vždy k němu zpět! On vše, v něm vše, on hlava
celého horstva! Květ má na úpatí,
se skrání ledovou se v hvězdách tratí
pln plodů vesmíru, ač hřmí v něm láva.

Nechť chlubné líce sebe víc dme sláva,
ta ani šaška Leara neošatí,
a ničemové, králové a kati
jsou hmotou mu, z níž obry vytesává.

Je hrozný a je jako dítě sladký,
má lvice záchvěvy a něhu matky,
zří stejně v epos jako do pohádky.

Leč, nechť se očím ztrácí gigantický
v bol moderní neb ve smích homerický,
je největší v tom, že je lidský vždycky.

Alfieri.

Syn doby, v které kruhy svými třásti
je ctí a slávou, ohýbati šíji
neb líc nastavit, velcí když tam plijí,
je zásluhou neb vykoupením vlasti;

Syn doby, která patří bez účasti
na otroky, jak v bolestech se svíjí,
a které ideal jest utopií,
cíl tužeb dvorů odpadky se pásti;

Syn doby mdlé a chabé, spjaté v nudu,
tvé verše může pouze čítat v studu.
Co byla nám jen platna revoluce?

Tvé hněvy, velkost pýchy tvé i síly
kéž učiní, schopnými bychom byli
jen cítit pouta, jak nás řežou v ruce.

Manzoni.

Ten velký kmet jest větší, nežli zdá se
nám, kteří žijem v dne všedního shonu,
on nestaral se zvedat tajů clonu,
on prostě věřil a se kořil kráse.

A proto vládne souzvuk v jeho hlase
a jeho zpěv je roven zpěvu zvonů,
dnes cizí byť byl srdcím milionů,
v své dědictví se vítěz vrátí zase.

Však z jeho školy všickni ztratí sázku,
jeť nesmrtelný genius vždy jeden;
když odchází, tu odhodí svou masku.

Ta letí v dav, ji tisíc chytne rukou,
však darmo! Navždy zavřený je eden
a do krve si darmo pěstě tlukou.

Felice Bisazza.

Sfer hudbu jistě slyšel, v lidské stesky
mu zněla sladkou melodií dětí,
o ráji pověst slyšel vyprávěti
a v očích se mu vzňaly jeho blesky.

A světem šel a na všem zář a lesky
zřel, z květů jeho duši vůně letí
jak sestře vstříc, byť nechtěl, musil pěti
a vírou zlatit srázné žití stezky.

A zemřel. Mezi hvězdy v azur s chvatem
se lačný vznesl, v světů víru srázném
bůh musil ustat a se v dumy vnořit.

Neb duši jeho plnou nachem, zlatem,
on sklamat nemoh' všehomíra prázdnem,
a jemu k vůli musil nebe stvořit.

Göthe.

Než ty jsi byl snad vstanou pěvci větší,
však sotva větší vstane mudřec sladký,
jenž v souzvuk zladil ducha i vzdor látky
a v orlím vzletu lidskou mluvil řečí.

Tvá píseň unáší, však víc též léčí,
tak milo u tebe jak v klíně matky,
a jaks děl sám »dny krušné, plesné svátky«,
toť právě život, všem jenž stejně svědčí.

Kde Byron lkal a zoufal sok všem lidem,
tys pozoroval jen a kreslil s klidem,
děd budoucnosti a syn antiky.

Nechť práce věku tvého bude rumem
nad světa pouští a nad moří šumem,
Faust vzpne se vždy jak věčnost veliký!

Ibsen.

Brand s Gyntem! V obou člověk žije celý.
Brand vůle nejvyšší, jež ztvrdla v kámen,
a obraznost Gynt, jejíž děsný plamen
tím víc osvětlí jícen strže ztmělý.

Své době oba v líc upřeně zřeli,
jak jí — vysch' v srdci soucitu jim pramen,
a v nebe hřmí to stem obrovských ramen
a v propast kácí trup se zkrvavělý.

A heros naposled je velký šibal,
jenž před sobectví hnusnou modlou klečí,
jenž k vůli sobě celým světem hýbal.

Ať o tom ví neb ne, jen tím je větši,
že básníkův smích plný žluče směle
jej mrská a v něm člověčenstvo celé.

Cannizzaro.

Ve slunný jih, kde něhou všecko bují
a rozplývá se v smír a smavé snění,
v hry lásky první vnes' on zamyšlení
a v žalmů slavný zpěv děl: Pochybuji!

A v jeho písni, v krápníkové sluji,
se střídá noc a ostrý záblesk denní,
a kde se mlha nad propastmi pění,
tam andělové zlatým křídlem plují.

A z moře, jehož zpěv on denně slýchá,
mu v duši hudba, hloubka, světlo padly,
bouř, vichřice i snivá něha tichá.

Má všecky rozmary, jež mořem hrají,
on rhytmy, ono skal se houpe bradly,
to perly v sobě — on zas krásu tají.

Alberto Róndani.

Jak velkou řeku, jež v svém bouřném klínu
vše odnáší, rvouc břeh i keřů snět,
on pod umění stromem sedě v stínu
kol sebe nechá hřmít a bouřit svět.

Jen ob čas v jeho skloněn prohlubinu
se s perlí písně vždycky vrací zpět,
a jeho píseň podobá se vínu,
jež sládne více pod perutí let.

Ať v práci přísné nad starými mistry
se chýlí nadšenec a kritik bystrý,
vždy cílem umění mu, nikdy sláva.

A v radosti, již tvůrčí práce skytá,
plá jako Dryada, jež v stromu skryta,
vždy Musa jeho moderní a zdravá.

Joséphin Soulary.

Tak tiše zpívá svůj zpěv cikady
ve krátkých notách, ostrý, ironický
a při tom vždycky hluboký a lidský,
až hledí v duše taj a záhady.

Ženského srdce rozmar, nápady,
i krásných očí pohled démonický
zná v píseň tkát, i smích, pro který vždycky
klesáme k sličným nožkám bez vlády.

Sám lovec nosí znělek plné brašny,
z nichž amor jemu brousí ostré šípy
a polibky pro dívčí ústa smavá.

A co provádí tento mumraj frašný,
zpěv jeho střásá na tě květy lípy:
to lidská struna znít v něm neustává.

Gustave Moreau.

»Odi profanum vulgus« každým tahem
zní z tvého štětce, veliký a vřelý
jenž věků pradávných svět kreslí celý
v despotů šklebu, v žen objetí nahém.

Hle, Salomé, žár vášně v oku vlahém,
před Heródem jak křepčí svůj rej smělý!
Jak jaro básnil Sandro Bittocelli,
svět začíná ti za skutečna prahem.

Odi profanum vulgus! duše cizí
z tvých barev dýše opojná a snivá,
jak Orfeova píseň velká, ryzí.

I chápu, necháš dav, jenž kol se žene,
tvá duše do hvězd upřeně se dívá
k rtům věčné sfingy křídlo nakloněné.

*

Puvis de Chavanne.

Ó velké obzory, ó gigantické
hor obrysy, v jichž klínu život ryzí
vře, velká řeka přichází a mizí,
vzduch vůně jest a vše tu harmonické.

Muž, dítě, žena — všecko ryze lidské,
prs jako květ se dere volně z řízy,
a život seje a smrt stejně sklízí
vše ve pohodě víc než homerické.

Ó mistře, jak jsi postih' v době vřavy
tu čistou linii, jež jako vlna
jde řasou rouch a gloriolou hlavy!

V té všednosti, v tom blátě a v tom shonu
jak duše tvoje, pouze světla plna,
ten chytla klid a jas, tu něhu tonů!

Pierre Loti.

Alžiru dusný žár a třpytnou špínu,
neznámé pouště nekonečných moří,
lesk velkých západů, třpyt bájných zoří
i mečetů chlad svatých Moslemínů

V tvé prose vidím a vždy vetchou třtinu
v tom člověka, jenž trpí, vášní hoří
a roven Mazeppovi na hřbet oři,
své touze, přivázán svou pyká vinu.

A ženy, bizarrní tropické krásky,
jak řada přeludů se snují kolem —
ó hloubko velké, nesmrtelné lásky!

Ó nekonečné, smutné meditace
na pustém břehu, opíti se bolem
až na smrt divě, mysticky a sladce!

Paul Verlaine.

Jak Faust když v strašné zoufalosti chvíli
po mystické fióle směle sáhnul,
můj duch, jenž po novém jen žízní práhnul,
se na tvém verši zotaví a sílí.

V tom světě, jenž se potácí a šílí,
když Satan úzkostí mi hrdlo stáhnul,
nad záhad tůň když příliš jsem se nahnul,
tvůj zvoní verš jak zpěv zbloudilé víly,

Jak alleluja těch, kdo živi duchem
jdou v rukou lilje v světě kráse hluchém
za stopou hvězd, kde mizí dráha mléčná,

Jdou v dětech nevinnosti, v panen touze
výš v éther čistý, po měsíce prouze,
kde v zpěv jich padá hymna nekonečna!

Mickiewicz.

(Polákům v Paříži ke dni narozenin básníkových.)

I.

Duch letí k Vám, jenž dnes na břehu Seiny
slavíte Litvy velikého syna,
jej, jehož jméno v jeden celek spíná
vše slávské světem rozptýlené kmeny.

On v stejné pýše přes vše časů změny
ční v mysli všech a jako křehká třtina
jest malomocná před ním sláva jiná.
Kde zpívá on, mře všecko bez ozvěny.

Nad mramor, nad bronz, jejž mu vztyčit chcete,
on v srdcích trůní, jako kolos bájný
ční v duši obzoru, kam jen se hnete.

Zpěv jeho lotos vděkuplné krásy
a síly, že kdo pochopí ho, tajný
cit blaha v srdci má pro příští časy.

II.

Ó jistě právem nazýval se Adam
on, první otec poesie Vaší,
pln úcty, lásky k němu zrak se vznáší,
pln úcty, lásky k nohám zpěv mu skládám.

Stál v čele duchů nesmrtelných řadám,
zrak věštu upíraje v příští blažší
a světy myšlenek, a co je dražší,
i světy činů křísil myriadám.

A jestli národ před ním sklání hlavu,
co básník před tím jménem říci může,
jímž vše se mění v nesmrtelnou slávu?

Co hvězdy nebe? Co jsou země růže?
V něm splývá vše nejkrasším ve souzvuce,
v něm básník s národem jdou ruku v ruce.

VIII

ULTIMA THULE

PROF. ED. ALBERTOVI

Patmos.

Svůj Patmos každý má; na břehu moře
já prožil svůj, když kalnou vlnou lítal
pochmurný vítr, Orion co čítal
hvězd rozptýlené stádo po obzoře.

A lidskou naděj, radost, štěstí, hoře
já všecko objal, vším se chvěl a zmítal,
až s plesu výkřikem jsem znaven vítal
tvůj na východě blesknÿ háv, ó zoře!

Těch nocí odlesky v své duši nesu
a zamyšlen když chodím ulicemi,
tož bloudím duchem srázy mořských tesů.

Dav lidí kolem hučí mi jak vlny,
tvůj přístav, myšlenko, je písní plný,
a duch můj vstříc mu letí vesly všemi!

Metempsychosis.

Tak často zdá se mojí duši spící,
že věků proudem, nesen křídlem změny,
jsem vesmírem plul, byl jsem zamyšlený
kdys menhir, vlna, strom, pták zpívající.

A různých těchto tvarů po stupnici
jsem v člověku pak procit', vyplašený
jak z hnízda pták, v svět padla z duše ženy
má duše trpící a milující.

Dřív prostě žil jsem. S bolestí však láska
je znamení, že k stupni poslednímu
jsem došel proměn svých; jsem bližší cíle:

Již buď se božství odhalí mně maska
a jasně uzřím, co teď tuším v dýmu,
neb zcela zhynu v bezdno zpět se chýle.

Atavismus

Tím pláčem nymf, jímž druhdy za Adona
se chvěly lesy, posud vzduch se chvěje,
a bolem Venuše svět celý stoná
a větry, slyš, zní píseň beznaděje!

A plá-li krokus, je-li růže vonná,
to z upomínky zbožné jen se děje,
a luně ustoupí-li mraků clona,
déšť slzí bohů se to k zemi leje.

A jestli ještě milujících ústa
si najdou k sobě cestu v lásky žáru,
a jestli požitkem zas láska vzrůstá:

To pouze vše jest zbytkem síly oné,
jíž mluví božství v kusém antik tvaru,
jak druhdy v kráse celé, bezúhonné.

Život duše.

Máť duše vlastní život; v světa víru,
ve hluku událostí sama spřádá
své sny a dumy, hned svá křídla skládá,
jest jako po dešti květ tichý v míru.

A náhle rozletí se po vesmíru,
hřmí vulkánem a se živly se hádá
a děsně vzkřikne! křik ten v prázdno padá,
zní, jak by struna praskla na klavíru.

Z ní obrazy se cizích krajů noří,
jež viděli jsme někdy v prvním žití,
znáť duše ticho pouští, hudbu moří.

A v pralese jak, noha kde se boří
ve shnilém listí, tak i duše cítí
ty vrstvy, z nichž se jádro její tvoří.

Kaditelna.

Jen tenkrát, jestli v uhlí rozžhavené
své zlaté slzy pryskyřice roní,
se vznese její duše, která voní
a modrým dýmem ku hvězdám se žene;

Jen tenkrát, jestli srdce roztavené
je bolestí a nad hroby se kloní,
můž před tvář boha, andělé již cloní,
se v písni vznésti písní vykoupené.

Můj život chrám je, v kterém není boha.
Leč na stupních, kde býlí a mech sivý,
mé srdce stojí, kaditelna žhavá.

Ret vzdorný k prosbě, k poklesnutí noha.
Jen z kaditelny — nevím, kdo ji živí —
dým vonný písní stoupat neustává.

Ultima Thule.

Mez toho světa vždycky dál a dále
jde s lidstva žitím, kruh ten obrovitý,
v němž člověk myšlenkami, sny a city
se pohybuje v radosti a žale,

Též s křídly jeho ducha roste stále,
dnes ustupují hor nejzazší štíty
před člověkem, jenž v centru světa skrytý
v hloub jde jak Dante pekla ve spirale.

A obzor ten se mezi hvězdy šíří
a Thule ultima je báje ztmělá.
Kde zakotví se výprava ta smělá?

Ó touho nesmírná, kdo tebe smíří?
zda hvězdný laur kol vítězného čela,
či věčnosti břeh, na kterém smrt hýří?

Logika dějin.

V změť plápolů a v lázeň sirných varů
bůh svrhl pyšné duchy, volným čelem
jenž chtěli vznést se, věčným trpitelem
se svíjel každý v zatracení spáru.

Sbor gigantů Zev srazil do Tartaru;
pro věčné časy nad skřiveným tělem
skal trčí spousty ve žaláři ztmělém,
než v slávě Olympu jsou větší v zmaru.

A Lazar úpěl u boháče dveří,
a Hebrej slintal pod Aegypta jhem
a Helot s Pariou žil roveň zvěři.

Všech osud týž a skoro srdce věří,
že vítěz, bohem ať neb člověkem,
svou velkost pádem oběti své měří.

Salve, lucru.

Žhne slunce, zrak se darmo vzpíná k moři,
to jako výheň, vítr nezavane,
jak žhavé olovo to s výše kane
a noha v bílý, horký prach se boří.

Jak neúprosně modré nebe plane
nad ulicí, v klín jeho jak se noří
tlum sloupů, portiky jsou vykládané,
jak bílý plamen mramor jejich hoří.

Nad atriem jest nápis z mosaiky:
ó salve, lucru! před mým zrakem prchá
svět antických snů luzný, něžný, rosný.

Za peníz všecko: laur i dívčí rtiky,
mně zdá se člověčenstvo býti mrcha,
již sup rve nitro — mamon neúprosný.

Anachoreti.

Ó chmurní anachoreti, jimž ptáci
chléb nosili, schýlení nad propastí
jenž o lepší jste cizí snili vlasti,
jimž přešel den o postu, v žalmech, práci,

Jimž sny plnili mloci, orli, draci;
jak často básník vroucí ve účasti,
když touží lačnou duši tajem pásti,
se nad vámi rád v bezdné snění ztrácí!

Jak často ze života pusté vřavy,
z kramářských měst a ze salonu směsi
za vámi prchá, vaším žije bolem!

Křest samoty jak cítí plápolavý,
jeť ona duchů tvůrčích druhým pólem.
Ó skalin vrcholy, ó moře, lesy!

—— ——

*

Zlatý prach.

Jsem v jizbě sám, přivřenou okenicí
hle, prachu sloup se prodírá a třese,
i zavru oči a sním, že jsem v lese;
jak stromů šum zní hluk mi na ulici.

Jen v prachu jiskry zlaté, tancující!
Za každým atomem se zrak můj nese,
a myslím: Stejně, jak ten prášek hne se,
též plují bezdnem světy putující;

A myslím dál, že jsem tu bohem malým,
jak v hvězdy on já v zlatý prach se halím,
ty hvězdy jednou budou také prachem;

A moje sny jsou rovněž jen prach zlatý,
v mou duši s čela poesie svátý,
když s ráje spěla na zem v letu plachém.

Své mladosti.

Já pochoval tě bez hlaholu trub,
ó mládí, dobo snů a vidin vratká,
jen plodné práce bylo jsi mně matka,
v tom stejný byl mi žití líc a rub.

Pták v mračnu hýká, je to lačný sup,
Čas nazývá se, honba bude krátká,
na květy moje padla jinovatka —
a sotva za to stát bude ten lup.

Snů oblak záhy rozplynul se růžný;
co hrdě svým zvu: pohled v oko lásky
a pevný cíl věk teprv dal mi mužný.

A ony, jichž se každý leká, vrásky,
mně byly kolébkou, zkad v novém květu
můj souzvuk povstal, klid a soucit k světu.

Vánoční sonet

Vzruch přísmi je těžký [illegible].
jak [illegible] by křídel [illegible] snuk
tam tisní se i [illegible] ten, až i zem
by sejmul, pokyne mi zvoní zvuk.

Cos jako píseň na ret druhou němý
jež i [illegible] by dívčí prstík tuk..
se tlačí, srdce jasá zvony všemi,
sní přes [illegible] smavý mladý Pán.

Strom úhrommy září, ten až i něm [illegible],
to svíce na něm lidské duše hoří,
jež v žití pravdu, dobro, krásu chtěly.

A křídel tisíc opěra je hustá:
to duše žen, jež v lásky svaté zoři
své spasily tím, pro lásku že mřely.

Jen hlouběj!

Jen hlouběj řízni, hlouběj, ať to bolí,
tvé srdce snese to a svět zvyk hnisu,
i hrozen musí rozdrcen být v lisu,
než v zlaté číši tryskne ve plápoly.

Jsi pouze klasem v lidstva velkém poli,
jen arabeskou v jeho chrámu vlysu,
nuž poj se k celku, v tváře tvoji rysu;
buď klid, jenž vznáší se jen nad vrcholy!

Snad tisíc let mumie spala v klidu,
teď našli ji a zas je něčím světu,
sta rukou k vůli ní se hýbá v reji.

Když v byssus kladli mrtvou v mládí květu,
tu zřeli pouze velkou její bídu.
Snad v hvězdách nad tím směje se duch její.

V před!

Ne, více nesmí nářku jedno slovo
práh retů přejít, uměním jež vzňaty
v žár prorocký svůj hymnus pěly svatý!
Ty nesmíš lkát, má písni, sirá vdovo!

V před! buduj dále, co je nehotovo,
spěj v žalu netečnosti hloub vrýt paty,
svým čelem rozčeřit hvězd písek zlatý!
Být žebrák, bylo věno Homerovo.

Svět snům se směje a jen žádá činy,
ty zoři sij a jitro v jeho stíny,
ty jásej, hřímej, když on mdlý a líný!

A za tvou snahu, za tvou dlouhou práci
máš onen pocit, jímž svět neodplácí,
tu volnost ptáka, v éther když se ztrácí.

Kruhy v duši.

Jak na stromu jsou také léta v duši;
jen řizni do pně, co tu kmitne kruhů!
ty sedají kol sebe vždy druh k druhu,
co v kůru spjaté srdce Dryad buší.

Tys jako strom, věř, čas čím tebe zkruší,
ta moudrost hvězdných niv i zemských luhů,
ten život, který z tebe dělá sluhu,
co láká slzy tvé i co je ruší:

To všecko dělá kruhy v duši tvoji
a těmi v ocel tvoje bytost splývá.
By zářněj blesklo slunce tmí se chmurou.

Jen více žití, ať se kruhy rojí!
Buď tuhý kmen, jen Dryada ať zpívá,
tvá poesie, drsnou jeho kůrou!

Srdce v smutku.

Jak v ručejích déšť s chmurných mračen padá!
Strom patří k nebi v němé resignaci,
jak troska lodě hvozd se v mlhu ztrácí
a skoro k nebi lnou až pustá lada.

Teď srdce sami jsme. Jde vidin řada,
jak deštné pruhy mizí a se vrací.
Co's dobylo svou snahou, touhou, prací?
Teď poslední tvá naděj v hrob se skládá.

Je smutno. Kdyby aspoň vítr kvílil!
Vše v směsi zmateno a svět je šerý.
Kde najít jen, co bylo snů tvých osou?

Déšť všedních hodin, chabé srdce, schýlil
květ odvahy tvé, hyneš bez důvěry,
sta krůpějí kol — žádná z nich však rosou!

Zpátky!

U ráje mého stojí anděl, nahý
meč v ruce třímá, kolem hlavy duhu,
a křičí na mne: »Zpátky k tvému pluhu,
těch víc jak ty, kdož sešli z pravé dráhy!«

A v studu nazpět zrak slzami vlahý
se vracím v jho, všednosti do popruhu
skráň pyšnou kloním, z duše dělám sluhu
a z myšlenek svých duše svojí vrahy.

Jsem člověk všední, úsměv kolem úst
zas mechanicky dělám vše, co třeba.
Kdes v dáli anděl písní mojich pláče.

Pod sněhem myšlenka svůj čeká vzrůst,
zář slunce nad ní chladným svitem skáče
a básník nádenničí — pro kus chleba.

Splyň s mořem!

Splyň s mořem! Divoce již hřmí a stená
kol tebe život, vlny výš se valí,
nad nimi tvůj let smělý byl však malý,
a rmutná již tě potřísnila pěna.

Co z toho, že tě okouzlila žena?
že krásy blesky v srdci tobě plály?
Víc bylo jich a lepších! Noc je halí.
Splyň s mořem, věř, že nic to neznamená!

Víc bylo takých ptáků — bouřliváků,
a vlna spláchla je — kde jsou jich skřeky?
Kol hukot vln jen a chumáče mraků?

Nač lepší osud chtít než jiní? Hořem
svým budeš darmo bít o skály — věky!
Ó hrdá krůpěji, splyň tiše s mořem!

Hoc erat in votis.

Já rovněž cíl měl jeden dětsky smělý:
žít sobě aspoň pár let v žití sklonu
bez trudů, všední práce, nudy, shonu,
jen myšlenkám svým tich a osamělý.

Kdes v zátiší, kde hvozdy by se tměly
a řeka blyskla skrze mlhy clonu . . .
Jak spěl by život jako hudba zvonů
a každý den by můj byl dlouhý, celý.

Pár básníkův by mne tam provázelo,
a když by nebe večerem se tmělo,
vstříc plálo by mně ženy mojí čelo.

Tak mnoho to a zase přec tak málo;
jsem rád, že nebe to mi v úděl přálo,
že celý život se mi o tom zdálo.

EPILOG.

K své slávě básník byť byl apatický,
jsa roven stromu, jenž o listech neví,
co spadly s něho, byť dál svoje zpěvy
jak ptáče hvízdal vesele a vždycky;

Přec společný mu v tom je osud lidský:
rád slyší potlesk hřmít a nerad hněvy,
a když ne laur, má aspoň snítku révy
rád v odměnu za zpěv svůj bukolický.

Kdys ovšem za Orfeem všecko spělo:
pták, hádě, kámen. — Básník doby nové
má skromnějši a přece sladší věno.

Když v cestu tmavou jedno dívčí čelo
plá jemu. — Splněni jste, moji snové,
mně v zpěv i srdce patříš ty, má ženo!

OBSAH.

NAKLADATELSTVÍ
J. OTTO
V PRAZE